

Наталія Копцюх

(Івано-Франківськ, Україна)

ПОНЯТТЄВО-КАТЕГОРІЙНИЙ АПАРАТ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ініціативність і підприємливість є однією з ключових життєвих компетентностей освіти впродовж життя. Про розвиток підприємливості йде мова не лише в Україні, а і в Європейському Парламенті, Раді Європи. Концепція «Нової української школи» передбачає розвиток підприємливості молоді задля її реалізації у соціумі [4, с. 5].

Дана проблема передбачає суперечність між набутими знаннями та невмінням їх застосувати; між вродженими здібностями та відсутністю компетентності щодо їх практичного використання; між ризиковістю та вмінням вчитись на своїх помилках, тому дослідження підприємливості є актуальним.

На основі аналізу наукових джерел з питань дослідження слід зауважити, що питання підприємливості вивчалось вітчизняними і зарубіжними науковцями переважно з точки зору професійної підготовки. Це дозволило накопичити позитивний досвід розробки основних теоретичних положень щодо даної категорії.

Тлумачення підприємливості з точок зору психології та педагогіки знайшло своє відображення у працях вітчизняних вчених А. Гельбак, А. Нісімчук, О. Падалко, Н. Побірченко, О. Шпак, та ін. Підприємливість, як економічну категорію досліджували Г. Горленко, М. Ляшенко, І. Федів, С. Шевеленко та ін. Все ж на сьогодні мало дослідженні питання розвитку підприємливості у студентів коледжу.

У контексті підприємливості проаналізуємо завдання економічної освіти в Україні, яка покликана сформувати у громадян України не тільки знання, діловитість, підприємницькі здібності, а й економічну культуру. Економічна освіта сприяє розвитку економічного мислення на основі глибокого розуміння економічних процесів. У свою чергу, це дає можливість аналізувати факти та явища економічного життя, фактори і способи вирішення економічних завдань. Економічна освіта тісно пов'язана зі створенням власної ефективної економіки. Економіка як жива система, особливий простір, в якому постійно перебуває кожний з нас, є системою знань, необхідних для формування економічного мислення, поведінки і культури [2, с.8]. Тому економічній освіті відведена особлива роль у формуванні підприємливості.

Питання підприємливості активно обговорюється на державному рівні. Відповідно до Концептуальних засад реформування середньої освіти запропонованих Міністерством освіти і науки України, підприємливість – це

уміння генерувати нові ідеї та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави [4, с. 12]. Тому формування підприємливості у студентів є своєрідним капіталовкладенням у майбутнє, оскільки є проявом економічної творчості, нестандартного мислення, нетрадиційних здібностей.

У науковій літературі знаходимо багато тлумачень терміну «підприємливість». Зокрема в економічній енциклопедії підприємливість визначається як «здатність учасників підприємницької діяльності на високому професійному рівні здійснювати заходи, виконувати службові функції, спрямовані на досягнення певних результатів ефективності праці, що дають прибуток фірмі [3]. Дане визначення свідчить про те, що підприємливість є важливим фактором у формуванні професійних навичок.

Фаховий підхід до визначення підприємливості сформулювала І. Проннікова. «Підприємливість — в широкому значенні практична кмітливість, здатність активно діяти, ініціативність. У вузько економічному — це здібності людини до отримання прибутку з найменшими витратами» [7, с.342]. Цілком погоджуємось з автором, що для розвитку підприємливості потрібні вроджені здібності і таланти.

Проаналізуємо визначення підприємливості в історичному аспекті.

Одним з перших дослідників, який створив найбільш цілісну концепцію підприємництва, був австрійський економіст Йозеф А. Шумпетер. У 1912 р. вийшла його книга «Теорія економічного розвитку», в якій сутність підприємливості визначається його функцією реалізації нововведень у виробництві, створенні нових комбінацій факторів виробництва і запровадженні їх у економіку з метою забезпечення економічного росту [7, с. 15]. Дослідження автора є актуальними сьогодні, оскільки він визначає підприємливість як унікальний дар та особливу функцію.

Дещо далі пішли науковці Р. Хізрич і М. Пітерс, досліджуючи підприємливість, визначили, що людей з певними задатками можна навчити потрібних для бізнесової діяльності вмінь. При вивченні праць вчених ми дослідили необхідні задатки: усвідомлення суті підприємливості, об'єктивність в оцінюванні, уміння продукувати нові ідеї, уміння приймати рішення в невизначених умовах, вбачати доцільність у своїх діях, оперування знаннями заради розвитку власної справи, уміння досягати мети, уміння аналізувати вчинки з точки зору етики та підприємницької культури, уміння вести ділові переговори [2, с.15]

XXI ст. привело до конкуренто-спрямованого дослідження підприємливості, оскільки Європейська комісія вказала ініціативність та підприємливість як одну з восьми компетентностей, необхідних для майбутніх

фахівців, що ґрунтуються на знаннях, уміннях, навичках. Зокрема детальне роз'яснення підприємливості наведено у «Європейському Акті про малий бізнес» (2008 р.), «Повідомленні про перегляд освіти» (2012 р.), «Плані дій з навчання підприємливості на період до 2020» (2013 р.) , «Новому плані дій для Європи щодо вмінь». У цих документах неодноразово наголошується на потребі популяризації навчання підприємливості.

Вітчизняні науковці також активно займаються вивченням поняття підприємливості та формуванням компетентності підприємливості.

І. Проннікова у своїх дослідження виокремила три рівні формування підприємливості: світоглядний; ґрунтовне вивчення економіки; підготовка до професійної діяльності шляхом набуття особливих підприємливих якостей, таких як мобільність, організованість, готовність до мінливості економічного середовища [6, с.342]. Це раз підкреслює необхідність вивчення економічних дисциплін на всіх етапах освіти, а особливо під час професійно-технічної підготовки молоді.

М. Ляшенко запропонувала модель формування у майбутніх педагогів компетентності підприємливості, яка опирається на компетентнісний та особистісний методологічні підходи з використанням традиційних та інноваційних методів та форм навчання [4, с. 72]. Адже модернізація структури і змісту освіти насамперед вимагає реорганізації системи підготовки нового педагога, який здатен швидко реагувати на зміну потреб.

«Виховання підприємливої молоді – не лише засада економічного розвитку, а й умова виживання України як держави» – стверджує А. Гельбак. Найвагомішим фактором формування підприємливості він визначає багатоаспектне та інтерактивне навчання. Автор пропонує залучати до викладання дисциплін підприємців, як безпосередніх носіїв підприємливості. [1, с. 5]. Вважаємо такий підхід актуальним, адже успішні, креативні, рішучі та самодостатні особистості можуть виступати своєрідними мотиваторами для студентів.

Отже, підприємливість розглядається як самостійний фактор виробництва, який має право претендувати на присвоєння відповідного доходу. Формально підприємливість виступає як одна з функцій висококваліфікованої праці, як одне з функціональних проявів людського капіталу. Виходить досить просто: там де є людський капітал, там можна очікувати появи підприємливості.

Список використаних джерел

1. Гельбак А.М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя: *методичні рекомендації*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. 24 с.

2. Грицуленко С. І. «Методика викладання економічних дисциплін: *навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічного напрямку підготовки*. Одеса, 2012. 67 с.
3. Економічний словник. *Електронний ресурс*. Режим доступу: URL: <http://slovopedia.org.ua/38/53407/382834.html>
4. Концептуальні засади реформування середньої школи. «Нова українська школа». 2016. 40 с. *Електронний ресурс*. Режим доступу: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Ляшенко М. Ю. Формування фахової компетентності з основ підприємництва у майбутніх учителів технологій: *дис... канд.пед. наук*: 13.00.02. К., 2017. 210 с.
6. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва: *навчальний посібник*. К.: Каравела, 2015. 416 с.
7. Проннікова І. В. Виховання підприємливості та формування економічного мислення в учнів. *Науковий вісник. Серія: педагогічні науки*. 2016. Випуск №137. 345 с.
8. Шевеленко С. Д., Федів І. І. Підприємництво та підприємницька діяльність: *навч. посібник*. К.: Вища школа, 2013. 224 с.